

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-5-81-31>

УДК 334.72:364.61

Басюк Т.П.

Національний університет харчових технологій

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СТАРТАП АКТИВНОСТІ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню світової і української стартап активності з особливим виділенням її соціальної складової. Задля цього: виділено основні характеристики стртапу як особливого виду бізнесу; охарактеризовано тенденції і виявлено закономірності розвитку стртапів у світі в сучасних умовах; сформульовано особливості стартап активності України і візуалізовано за допомогою петлюсткової діаграми її конкурентний профіль згідно з глобальним інноваційним індексом; було виділено сфери, на яких слід зосередити увагу та ресурси для створення сприятливого інноваційного клімату в країні; акцентовано увагу на значенні і особливостях соціально орієнтованих стартапів; проаналізовано потенціал розвитку української соціальної стартап активності за критеріями: підтримка уряду, залучення професійних співробітників, розуміння з боку суспільства, достатній заробіток, використання можливостей, доступ до інвестицій; виявлено резерви активізації соціального підприємництва в Україні, яке в свою чергу концептуально корелює із соціальними стартапами.

Ключові слова: стартап, соціально орієнтований стартап, соціальне підприємництво, стартап активність, потенціал розвитку.

Basiuk Tetyana

National University of Food Technologies

CURRENT TRENDS IN STARTUP ACTIVITY

Summary. The article is devoted to the research of world and Ukrainian startup movement, including its social component. The rapid development of the process of creating startups in the world, as well as the need to highlight the peculiarities of the development of certain types of their actualizes scientific and practical research in this direction. Despite the already accumulated knowledge in this area, there is some lack of research on socially oriented startups, the number of which is actively growing worldwide. Due to the active variability in this area it is necessary to constantly monitor the dynamics, identify the causes of changes and peculiarities of the startup movement both in the world as a whole and in a particular country due to global factors and trends. To this end, the article presents the results of the author's scientific and practical research, which consists of the following: the main characteristics of a startup as a special kind of business are highlighted; trends are described and regularities of startup development in the world in the modern conditions are revealed; the structure of the set of startups registered on the Startup Ranking platform is analyzed; selected groups of countries according to the degree of activity of creation and success of startups development; peculiarities of the startup movement in Ukraine were formulated; based on the global innovation index and with the help of a petal diagram chart the competitive profile of Ukraine was visualized; the areas on which attention and resources should be focused to create a favorable innovation climate in the country were highlighted; focus on the content, meaning and peculiarities of socially oriented startups; analyzed the potential for the development of Ukrainian social startup movement according to the criteria: government support, the possibility of attracting professional staff, understanding on the part of society, sufficient earnings, use of opportunities, access to investment; the special problem of development of the Ukrainian social business is emphasized: lack of support at the state level; identified reserves for the activation of social entrepreneurship in Ukraine, which, in turn, conceptually correlates with social startups.

Keywords: startup, socially oriented startup, social entrepreneurship, startup activity, development potential.

Постановка проблеми. Поняття стартапу вперше було згадано лише в середині минулого століття, а уже в 2000-х роках із розвитком комп'ютерних технологій почали активно створюватись стартапи у сфері ІТ і певний час ототожнювались лише із згаданою сферою. Активізація стартап руху через створення особливих проектів у різноманітних сферах та наукові дослідження цього явища сприяли формуванню і розвитку суспільної думки стосовно сутності, особливостей і видів стартапів. Але поряд з цим стартап активність потребує постійного моніторингу з метою проведення всебічного аналізу, виявлення тенденцій, проблем і наслідків, що актуалізує такого роду дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Класичними представниками зарубіжних науково-практичних досліджень теми стартапів були Стів Бланк, Боб Дорф, Пол Грем, Ерік Рісс,

Наом Вассерман. Серед українських науковців, що вивчали і висвітлювали означену тему у своїх наукових працях, необхідно виділити Є. Чазова, М. Бабіч, О. Мрихіну, О. Гавриш, К. Бояринову, К. Копішинську, Р. Баб'ячок, І. Кульчицького.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Згадані науковці, практики, експерти в у своїх доробках приділили увагу сутності, видам, етапам розвитку, бізнес-моделям, джерелам фінансування стартапів. Поряд з цим недостатньо уваги було приділено дослідженню тенденцій розвитку світового і українського стартап руху, передумовам і особливостям створення соціальних стартапів.

З огляду на зазначене, дослідження динаміки кількості, складу, структури, передумов створення стартапів, причин активного збільшення соціально орієнтованих стартапів у світі і в Україні – є метою статті.

Виклад основного матеріалу. Опираючись на існуючі виизначення «стартапу» фундаторів теоретико-практичного досліджень в цій сфері Стіва Бланка [1], Еріка Ріса [2], Пола Грема [3], можна сформулювати наступне: стартап – це компанія, що створена на короткий строк і яка з високим ступенем ризику впроваджує інноваційну ідею на ринок з метою задоволення потреб споживачів шляхом продажу йому продукту чи надання послуги.

Стартап створюється для виконання конкретних функцій, тому основою для його успішної реалізації є його інноваційна ідея. Для залучення уваги інвесторів і потенційних споживачів ідея повинна бути затребуваною і суміщати у собі простоту, корисність, оригінальність і в певних випадках нестандартність. Таким чином основними характерними рисами стартапу, як особливого виду бізнесу, є: 1) орієнтація на інновації; 2) обмеженість в ресурсах; 3) стрімкий розвиток; 4) високий рівень ризику.

Незважаючи на вказані особливості, які є передумовами низки проблем, пов'язаних із започаткуванням і успішним розвитком стартапів, можемо стверджувати, що рівень стартап активності є високим. Згідно даних Global Entrepreneurship Monitor, у 2016 р. 472 мільйони підприємців проводили активну роботу з розроблення і просування інноваційних ідей, за цей період було зареєстровано 305 мільйонів стартапів. В середньому ж кожного року в світі реєструється 100 мільйонів стартапів [4].

Аналізуючи загальносвітовий тренд стартап активності останніх декількох років можна виділити наступні особливості:

1) Інтернет та інформаційно-комунікаційні технології є базою для створення більшості стартап ідей;

2) технологічні стартапи з'являються як результати проведених досліджень і розробок;

3) активне створення і розповсюдження екосистем, які є осередком глобального комплексу знань і можливостей, сприяють перетворенню

стартапів у світові бізнес-моделі через доступ до міжнародних ринків;

4) зростання кількості соціально орієнтованих стартапів, які спрямовані на вирішення проблем, пов'язаних із екологією, освітою, медициною, харчуванням, соціальним захистом окремих верств населення тощо;

5) поширення інформації серед цільової аудиторії про стартапи здійснюється переважно через соціальні мережі: «Facebook», «Instagram», «YouTube», «Twitter» тощо. Також вони є провідними рекламними панелями в Інтернеті завдяки можливості охоплення потенційних клієнтів.

Опираючись на означенні тенденції і закономірності міжнародним сервісом Startup Ranking в якості головного критерію ранжування стартапів, що реєструються на платформі, визначено SR Score. Це показник, який відображає затребуваність стартапу в Інтернеті та його соціальний вплив і змінюється в межах від 0 до 100000. Згідно даних найвищий рівень SR Score 89965 на квітень 2020 року у канадського стартапу The Premier Photography Community, а найнижчий, який враховується у рейтингу – 153 у великій кількості стартапів.

Динаміка рейтингу топ 10 країн за кількістю успішних зареєстрованих на платформі стартапів (рис. 1) засвідчує постійне зростання кількості стартапів у світі. У 2016 році на платформі було представлено стартапами лише 137 країн, а у 2020 році ця кількість зросла до 192. Згідно представлених даних найбільшими темпами за 2016-2020 рр. зростала кількість успішних стартапів в Об'єднаному Королівстві, що дозволило йому вийти на третє місце в загальному рейтингу країн у 2020 році і обігнати Індонезію. Практично схожими темпами розвивалася стартап активність в Канаді та Німеччині. Канада завдяки сприятливому середовищу для створення стартапів забезпечила 300% приріст їхньої кількості за чотири роки і піднялась із 7 місця до 4, а Німеччина – з 8 місця на шосте при зростанні у 3,8 рази. У тричі за досліджуваний період

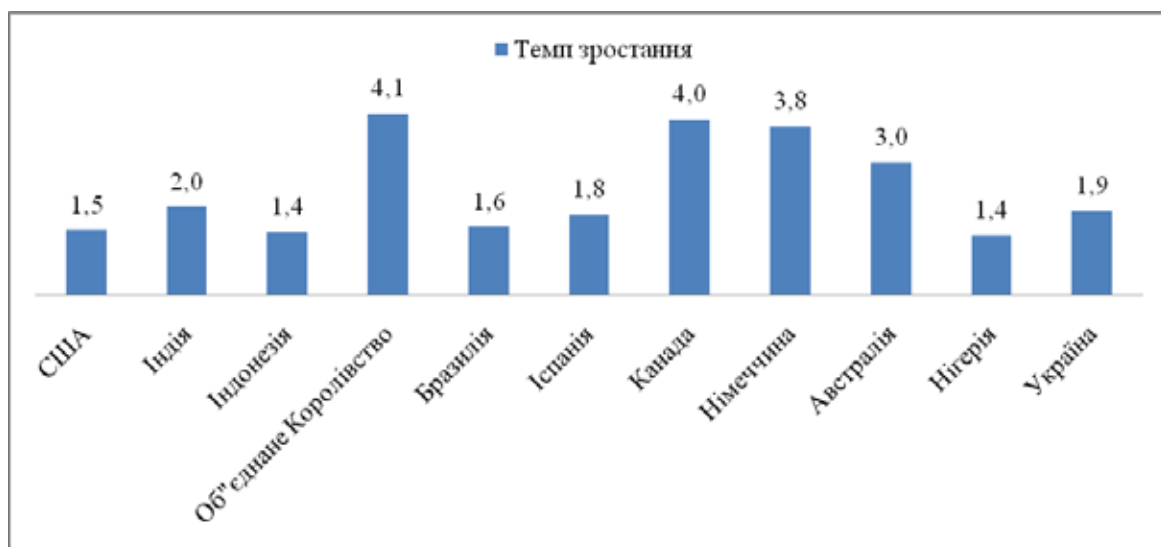

Рис. 1. Темпи зростання кількості стартапів в ТОП 10 країнах світу і Україні 2016-2020 рр. згідно з даними платформи Startup Ranking

Джерело: розроблено автором за даними [5]

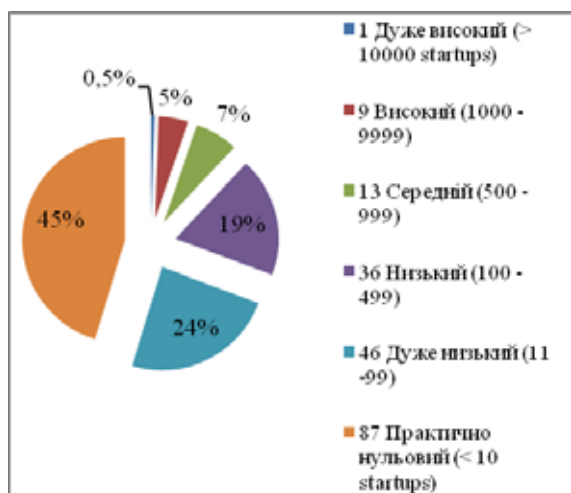

Рис. 2. Структура сукупності країн, представлених в Startup Ranking 04.2020 р.

Джерело: розроблено автором за даними [5]

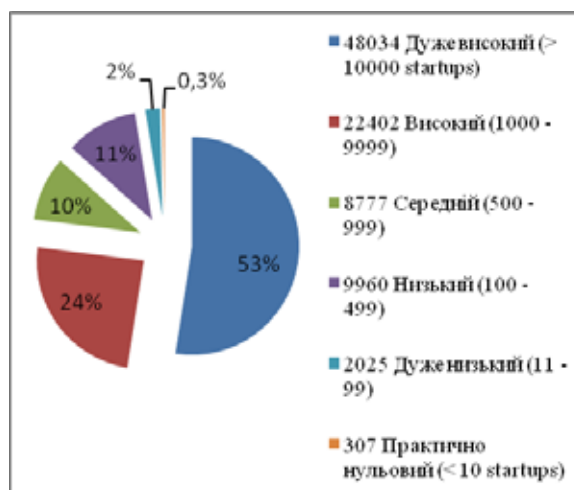

Рис. 3. Структура загальної кількості стартапів, представлених в Startup Ranking 04.2020 р.

зросла кількість стартапів в Австралії. Досить високими є темпи зростання у лідерів стартап активності – США та Індії (відповідно 1,5 та 2). Схожими темпами за досліджуваний період зростає кількість стартапів в Україні (1,9 рази).

Незважаючи на вагомий темп зростання усі разом країни, які потрапили до ТОП 10 за кількістю стартапів, не в змозі наздогнати США. Остання займаючи лише 0,5% серед усіх країн світу, представлених в Startup Ranking, створюючи цей відсоток одноосібно, забезпечує 53% всіх зареєстрованих успішних стартапів (див. рис. 2, 3). Побудовані діаграми на рис. 2 та 3 на основі поділу всіх країн, представлених у рейтингу, на 5 груп за кількістю зареєстрованих стартапів. Згідно з цим, до групи з дуже високою активністю щодо створення стартапів (більше 10000 зареєстрованих на платформі успішних стартапів) попала лише одна країна – США, а до групи з практично нульовою кількістю стартапів – 87 країн, що складає 45% від усіх представлених країн. При цьому кількість стартапів від цих країн складає лише 0,3% від усієї їхньої сукупності у квітні 2020 року. 48034 стартапи в США перевищує на 3% загальну кількість стартів у 191 країні. Поясненням цьому є те, що в США зосереджено 12 з 30 топ світових стартап екосистем [6].

Україна з 270 стартапами на даний момент відноситься до груп країн з низьким рівнем активності. Зберігаючи вагомий темп зростання кількості успішних, представлених на світовому рівні, стартапів вона має можливість перейти до третьої виділеної групи вже через найближчих три-чотири роки. Для цього Україна має достатній інноваційний базис, який визначається глобальним інноваційним індексом, що склав у 2019 році 37,4 і забезпечив їй 47 місце у рейтингу із 129 країн світу [7]. При порівнянні із 2108 роком Україна втратила 4 позиції за цим показником, але значно підвищила його в порівнянні із 2016 роком (56 місце). Конкурентний профіль України 2019 року у порівнянні із Швейцарією, яка вже декілька років поспіль посідає перше місце, за глобальним інноваційним

індексом представлено пелюстковою діаграмою на рисунку 4. Відображений профіль свідчить про особливе відставання України по критерію «знання і технології» – на 51% індекс нижче ніж у Швейцарії, який в свою чергу склався з урахуванням низького рівня сертифікації менеджменту згідно ІСО 9001, прямих інвестицій у зарубіжні компанії, щільності бізнесу тощо.

В найменшій мірі Україна відставала у 2109 році за критерієм «розвинутість ринкових відносин» – на 37%, що стало можливим завдяки високому рівню розповсюдження вищої освіти серед жінок (1 місце у рейтингу країн), фінансуванню науково-дослідних робіт за рахунок іноземного капіталу, зайнятості у сфері науково емких послуг. Найвищий індекс по Україні визначено за критерієм «інституції» – 53,9, але за рахунок того, що практично всі країни, які представлені у рейтингу, мають і ще вищий його рівень, вона посіла лише 96 місце. Таким чином, можна чітко сформулювати, що Україна маючи значний потенціал розвитку стартап руху, демонструє його через активне створення стартапів особливо у сфері ІТ технологій, а також через створення інфраструктурних суб'єктів (акселераторів, бізнес-інкубаторів, бізнес-центрів тощо).

Аналізуючи тенденції розвитку загальносвітової стартап активності варто виділити збільшення частки соціально орієнтованих стартапів. Поступова переорієнтація громадської свідомості на необхідність вирішення проблем, пов'язаних із екологією, освітою, медициною, харчуванням, соціальним захистом окремих верств населення, призвело до активного поширення у світі соціального підприємництва, яке концептуально корелює із соціально орієнтованими стартапами.

Thomson Reuters Foundation у партнерстві з корпоративною програмою Deutsche Bank's CSR Made For Good Globally склала міжнародний рейтинг "Найкраща країна для соціальних підприємців у 2019 році". Експертна оцінка проводилась за критеріями: підтримка уряду, залучення професійних співробітників, розуміння з боку суспільства, достатній заробіток, використання можливостей, доступ до інвестицій. Топ-10 – це

Рис. 4. Конкурентний профіль України за глобальним інноваційним індексом у 2019 році

Джерело: розроблено автором за даними [7]

Канада, Австралія, Франція, Бельгія, Сінгапур, Данія, Нідерланди, Фінляндія, Індонезія, Чилі. З найближчих сусідів України – Польща посідає 35-те місце, Росія – 23-тє, Туреччина – 42-ге [8]. Україна – поза межами рейтингу, бо його складено на базі 45 країн з найбільшими економіками світу за показником ВВП.

Оцінка потенціалу розвитку українських соціально орієнтованих стартапів у відповідності до виділених критеріїв підтверджує тезу про наявні бар'єри на цьому шляху. Так щодо підтримки з боку державної влади України, яка має проявлятися через створення відповідного законодавчого поля і програм підтримки, то єдине офіційне згадування про соціальне підприємництво на рівні державних політик було в Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва на період до 2020 року – сприяння його розвитку. Але розроблена стратегія не набула практичного втілення по причині зміни влади в країні. У межах ініційованого експертними організаціями проекту "Соціальне підприємництво в Україні: досягнення соціальних змін за ініціативою знизу" за підтримки ЄС в Україні 2019 року було розроблено Зелену книгу із соціального підприємництва. Цей проект, а також Концепція розвитку соціального підприємництва в Україні, яка містить пропозиції 20 представників експертних організацій та соціальних підприємців щодо розвитку законодавства про соціальне підприємництво та бачення можливостей підтримки на рівні держави й органів місцевого самоврядування, не є на сьогодні в пріоритеті для урядом країни.

Залучення професійних співробітників до соціальних підприємств обмежується браком коштів засновників, які змушені працювати від року до трьох на волонтерських засадах, аби досягнути точки беззбитковості і мати можливість оплачувати власну і найману працю. У міжнародній практиці ця проблема вирішується програмами підтримки соціальних стартапів.

Організатори згаданого вище міжнародного рейтингу зазначають, що в середньому лише 54% населення розуміються на концепції соціального

підприємництва і позитивно ставляться до неї. І хоча в Україні жодних досліджень з цього питання ще не проводилося, є всі підстави вважати, що цей показник набагато нижчий. Однак є група людей, які готові підтримувати цей новий сектор соціальної економіки. Щоб збільшити цей прошарок громадян і зробити соціальні підприємства впізнаваними та зрозумілими для суспільства, необхідна активність самих соціальних підприємств у популяризації своєї діяльності.

Підвищений суспільний інтерес до соціального підприємництва створює для соціальних стартапів різноманітні можливості навчання. За даними координатора проекту "Соціальне підприємництво в Україні: досягнення соціальних змін за ініціативою знизу" Дмитра Гаврилюка, лише протягом 2019 року було проведено дванадцять гаражів ідей, чотири хакатони і літня школа бізнес-навичок із соціального підприємництва у 13 містах України, що охопили понад 600 учасників. Міжнародна школа соціального підприємництва SELab презентувала 14 соціальних стартапів – випускників першої акселераційної програми. Друга програма цієї школи вже об'єднала 21 команду з різних міст України, які представили поряд із "традиційними" підприємствами, орієнтованими на працевлаштування та інтеграцію людей з інвалідністю, проекти, спрямовані на працевлаштування літніх людей, переробку вторинної сировини, популяризацію спорту та екологічної свідомості.

В Україні єдиною постійною можливістю отримати інвестицію для соціального підприємства є програма доступного кредитування для соціальних підприємств, що реалізується Western NIS Enterprise Fund спільно з Ощадбанком і Кредобанком. Єдиним приватним фондом, стратегія якого містить підтримку соціальних підприємств, що працюють в інтересах людей з інвалідністю та їх оточення, є Фонд родини Нечитайло. Також зростає інтерес до соціального інвестування з боку приватних інвесторів. У 2019-2020 роках за кошт останніх було реалізовано проекти: "Промприлад. Реновація" в Іва-

но-Франківську, "Коцюбинський 220" у Вінниці, відкрито успішно функціонуючий київський ресторан URBAN 500, соціальний ресторан "Сніг на голову" в Харкові. Однак наявні ресурси не покривають усіх потреб – їх недостатньо для тієї кількості ініціатив, які з'являються завдяки всім школам та акселераційним програмам. Саме тому консорціум у складі чотирьох організацій – SILab Ukraine, WNISEF, School of ME, Child Fund Deutschland – оголосив про намір сформувати та пілотувати протягом 2020 року Український соціальний венчурний фонд для підтримки соціальних стартапів.

Висновки. Отже, у за результатами дослідження було виявлено активне зростання кількості стартапів у світі і в Україні. Також спостерігаються зрушення в бік збільшення частки соціально орієнтованих стартапів. Для активізації розвитку соціально орієнтованого стартапу в Україні необхідно: закріплення терміна "соціальне підприємство" на рівні Концепції розвитку соціального підприємництва; розбудова екосистеми, яка забезпечить доступ до знань, менторської підтримки та ресурсів; перевтілення частини благодійників у венчурних філантропів та соціальних інвесторів, які стануть "ангелами" для нових соціальних стартапів. Поза сумнівами,

соціальне підприємництво в Україні має зайняти вільну нішу в економіці та суспільстві. Сьогодні необхідне багатоаспектне критичне узагальнення накопиченого світового досвіду щодо організації функціонування стартапів, створення сучасного механізму підвищення результативності їх роботи для вітчизняної економіки з огляду на їхню значущість і можливості забезпечення успішного розвитку українських підприємств.

Досвід економічно розвинених країн, в яких соціальне підприємництво в цілому і соціальні стартапи зокрема розглядаються як значний ресурс для суспільства і держави у вирішенні багатьох проблем, демонструє генерування і підтримку консолідованої відповідальності держави, бізнесу, науки, освіти, громадських організацій. Логіка консолідованих дій провідних соціальних сил є такою: соціальні партнери мають не тільки свої специфічні інтереси, але й спільні цілі; їх об'єднують певні цивілізаційні цінності, вони репрезентовані тими самими громадянами. За цих умов між ними можуть і мають бути партнерські відносини, які передбачають спільну, консолідовану відповідальність. І вони (партнери) можуть і мають зробити свій посилюючий внесок у суспільний добробут, стійкий розвиток особистості, громади, регіону, країни.

Список літератури:

1. Steve Blank and Bob Dorf. The startup owner's manual: The Step-By-Step Guide for Building a Great Company. K&S Ranch: Incorporated, 2012. 571 p. URL: <https://steveblank.com/books-for-startups/> (дата звернення: 04.04.2020).
2. Ries E. The lean startup: how today's entrepreneurs use continuous innovation to create radically successful businesses. New York : Crown Business, 2011. 103 p.
3. Graham P. Startup = growth. 2012. URL: <https://www.paulgraham.com/growth.html> (дата звернення: 04.04.2020).
4. Global Entrepreneurship Monitor: веб-сайт. URL: <http://www.gemconsortium.org>. (дата звернення: 10.04.2020).
5. Startup Ranking. URL: <https://www.startupranking.com/top> (дата звернення: 02.04.2020).
6. Global Startup Ecosystem Report 2019. URL: <https://startupgenome.com/reports/global-startup-ecosystem-report-2019> (дата звернення: 12.04.2020).
7. The Global Innovation Index (GII) 2019: Creating Healthy Lives — The Future of Medical Innovation. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/home> (дата звернення: 26.04.2020).
8. The best place to be a social entrepreneur 2019: веб-сайт. URL: <http://poll2019.trust.org/expert-views/item/?id=ce41c448-6e8e-4b47-ba9e-7b5627ec51c5> (дата звернення: 17.05.2020).

References:

1. Steve Blank and Bob Dorf. The startup owner's manual: The Step-By-Step Guide for Building a Great Company. K&S Ranch: Incorporated, 2012. 571 p. URL: <https://steveblank.com/books-for-startups/> (accessed: 04.04.2020).
2. Ries E. The lean startup: how today's entrepreneurs use continuous innovation to create radically successful businesses. New York: Crown Business, 2011. P. 103.
3. Graham P. Startup = growth. 2012. URL: <https://www.paulgraham.com/growth.html> (accessed: 04.04.2020).
4. Global Entrepreneurship Monitor: веб-сайт. URL: <http://www.gemconsortium.org> (accessed: 10.04.2020).
5. Global Startup Ecosystem Report 2019. URL: <https://startupgenome.com/reports/global-startup-ecosystem-report-2019> (accessed: 12.04.2020).
6. Startup Ranking. URL: <https://www.startupranking.com/top> (accessed: 02.04.2020).
7. The Global Innovation Index (GII) 2019: Creating Healthy Lives — The Future of Medical Innovation. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/home> (accessed: 26.04.2020).
8. The best place to be a social entrepreneur 2019. URL: <http://poll2019.trust.org/expert-views/item/?id=ce41c448-6e8e-4b47-ba9e-7b5627ec51c5> (accessed: 17.05.2020).